

Karin Fossum

Carmen Zita og døden

Roman

CAPPELEN DAMM

© CAPPELEN DAMM AS 2013
ISBN 978-82-02-42137-3
ISBN 978-82-525-8213-0 (Bokklubben)
1. utgave, 1. opplag 2013

Omslagsdesign: Anders Bergesen | Superultraplus
Sats: Type-it AS, Trondheim
Trykk og innbinding: UAB PRINT-IT, Litauen 2013
Satt i 10,7/13 pkt. Janson og trykt på Munken Print Cream 80/1,5

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Cappelen Damm AS er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

www.cappelendamm.no

*Hvorfor har mitt barn fiskens øye
og fuglens klo?*

«Hvis offeret faller uforberedt i vannet, vil han umiddelbart ta ett eller to dype åndedrag (respiration surprise) og trekke en mengde med vann ned i luftveiene. Hvilket vil utløse en kraftig, vedvarende hoste. Når så hele kroppen er kommet under vann, holder offeret pusten, og vil i de fleste tilfeller komme opp igjen til overflaten. Deretter puster han dypt inn, men får gjerne ytterligere mer vann ned i lungene og hoster på nytt, og den druknende er nå fullstendig panisk. Skriker og kaver med armer og bein, plasker omkring på overflaten og griper etter enhver gjenstand som måtte være i nærheten. En båt, en åre, en venn.

Hodet kommer på ny under vann, og mer vann pustes ned i lungene i lange tak. Den druknende kan nå flyte opp igjen én eller flere ganger, men ikke nødvendigvis tre ganger som folketroen vil ha det til. Så synker han til bunnen og alt er slutt. Kampen i vannet varer fra under et minutt til noen få minutter, avhengig av hans fysiske helse og generelt hans utholdenhet. Men til slutt synker han utmattet under. Åpner munnen og trekker vann ned i lungene. Så blir han endelig bevisstløs, får kramper og brekninger, blir blå og cyanotisk og livløs. Og til slutt, etter denne lange kamp for livet, går han endelig inn i koma og den visse død.»

*

Svimmelheten kom i voldsomme kast, og selv om han strittet imot, mistet han balansen. Dette går ikke, tenkte han forvilet, dette er slutten. Han forsøkte etter beste evne å holde seg på beina, kom seg bort til speilet på veggen, stirret inn på sitt eget ansikt med granskende øyne. Nei, dette går ikke, dette kommer jeg ikke ut av, det er vel en svulst, tenkte han så, antagelig i hjernen, hvorfor skulle jeg slippe, jeg er ikke bedre enn andre, ikke det grann bedre. Selvfølgelig er det kreft. Det er jo det vi dør av, hver tredje, tenkte han, eller hver andre, bare vi blir gamle nok. Og snart er jeg en gammel mann, jeg er halvveis til hundre. Nå skal jeg antagelig dø. Slik Elise døde av kreft i en alder av førti. Langsomt, gjennom lang tid, ble hun tappet for krefter. Blek, gulaktig og utmagret, med leversvikt og alt som hørte med, et anfall av hysterisk celledeling utenfor kontroll, slik lå hun i en hvit og kjølig seng de siste timene på Rikshospitalet. Nei, ikke tenk på dette nå, det får være nok elendighet.

Han sto en stund og lente seg inn mot veggen. Ville puste jevnt og rolig og ta seg inn igjen, komme til sans og samling. Ja vel, så ble det slik, tenkte han, jeg kan jo ikke si at jeg er uforberedt, for det er jeg ikke. Jeg visste det ville ende

slik, har visst det så altfor lenge, har i det ubevisste gått med denne frykten, at jeg skulle bli rammet. Slik Elise ble rammet, som av lynet. Av en hissig og aggressiv sykdom, en innbitt hær av kreftceller på vandring i kroppen, nå tar vi lungene, nå tar vi skjelettet, nå tar vi hjernen. Nå bryter vi denne organismen ned, for det er vår natur. Men ta nå dette med verdighet, tenkte han, ikke bråk, det tar seg ikke ut. På den annen side, det kan jo være en bagatell. Måtte Gud gi at det bare er en bagatell. Hvilken Gud, tenkte han så, i fortvilelse, jeg har jo ingen Gud, og kanskje jeg skal dø. Etterpå er alt mørke og tomhet, et ingenting, en øredøvende stillhet. Mobiltelefonen kimte på lomma, og han forsøkte å ta seg sammen, alt dette kaos til tross, det fikk nå være måte på. Han løftet telefonen til øret, hørte stemmen til Jacob Skarre, hans kollega i den andre enden, han var en anelse hektisk. Igjen ble han overmannet av svimmelhet. Den kom i brutale kast og slo ham nesten over ende. Mobilen falt ut av hånda hans og han bøyde seg raskt ned for å plukke den opp igjen. I stedet kom han til å sparke den over gulvet og inn under sofaen. Han bannet og kom seg ned på kne, la seg deretter flat og ålte seg innover. Fikk øye på mobilen innerst inne ved gulvlista. Men så var det også noe annet, noe bitte lite og rødt som kom inn i synsfeltet hans. Til sin overraskelse så han at det var en legoknott. Den måtte ha ligget der siden Matteus var liten, og hadde klart seg unna langkosten i mange år, skulle en ha sett for slurv. Det var en firer. En vakker og helt perfekt liten flaggrød kube, den mest anvendelige og lekre knotten som passet overalt. Han klemte den hardt i hånda, kjente de skarpe kantene mot huden. Og der, liggende på magen under sofaen, kom minnene tilbake til ham, fra oppveksten i Roskilde, i Gamle Møllevej. Det hvite mur-

huset med blå karmer, og stokkroser oppetter veggen, ple-
nen med gamle plommetrær, og de brune, spraglete dverg-
hønsene som trippet omkring i den frodige, blomstrende
hagen. Hver morgen fikk han plukke de bitte små eggene i
en kurv. Han husket faren, streng og grå, lang og senet som
han selv, og moras keramikkfigurer i vinduskarmen inne på
kjøkkenet. Han kom til seg selv, grep mobilen og ålte seg ut
igjen. Ble liggende en god stund og hive etter været.

– Er du der? Hva er det som skjer? Er du ute av balanse
igjen?

Han brummet noe utydelig til svar. Var brydd og beskje-
den og engstelig.

– Det er du som ringer, sa han kort. Det er du som skal
fortelle hva som skjer.

Han satte seg opp, børstet støv fra brystet, puttet legoklos-
sen i skjortelomma. Svimmelheten hadde endelig gitt seg,
enn så lenge.

– Vi har en drukning, sa Jacob Skarre. I Damtjern oppe ved
Granfoss, du vet, den lille dammen, kan du huske den? Tjue
minutter fra Møller kirke. Gutt, seksten måneder. Mora fant
ham inne ved brygga og alt var for seint. Ambulanseteamet
prøvde gjenopplivning i tre kvarter, men det var nytteløst.
Litt usikkert hvordan han havnet i vannet. I tillegg er han helt
naken, vi vet ikke hva det betyr, og jeg føler meg usikker. Selv-
følgelig kan han ha gått i dammen på sine egne bein. Men det
er nå en gang sånn at jeg er i tvil. Vil du ta deg en tur, så fin-
ner vi ut av det. Det er det innerste huset i Dambråtan, hvitt,
med et rødt uthus. Gutten ligger i gresset her og venter.

– Ja, sa han, jeg er på vei. Er der om en halvtime.

Og så, etter en kort pause:

– Er det noe som skurrer? Er det derfor du ringer?

– Ja, sa han, det er noe med mora. Kan ikke helt forklare det, men jeg synes nok at dette er noe vi bør se nærmere på. For å si det sånn, du vet hva jeg mener.

– Ikke la folk trække rundt overalt, sa Sejer, hold øye med dem. Hvor er foreldrene nå?

– De er på kammeret, sa Jacob Skarre, Holthemann har tatt dem imot. Mora er hysterisk og faren er taus.

Hunden Frank Robert, en kinesisk shar-pei, som han bare kalte Frank, løftet hodet forventningsfullt og så inntrengende på ham. Inne mellom alle foldene og rynkene, som var kjenetegnet for rasen, så han dette intense blikket som han var så svak for. Øynene som kunne tigge og be, de han ikke greide å motstå, de som fikk autoriteten hans til å renne vekk som spillvann. Hunden var hans svake punkt, han hadde aldri kjempet imot, å skjemme bort det vesle rynkete dyret var hans store glede. En glede som hadde resultert i betydelig overvekt.

– Kom igjen, tjukken, sa han, vi skal til bilen.

Hunden fór opp og gikk til døra, ble stående og pistre, kunne ikke komme fort nok av sted. Sejer hadde leilighet i trettende etasje, og de gikk alltid trappene, hunden jumpet nedover trinnene i en jevn og godt innøvd rytme. Så kom de ut på plassen foran blokka og gikk til bilen. Hunden falt sammen i Volvoens baksete med et tungt sukk, slik han hadde for vane. En unge, tenkte Sejer, på seksten måneder. Jo, det var vel antagelig, og høyst sannsynlig en ulykke. Eller, det kunne være mora, ulykkelig, eller i psykose, eller vill av raseri overfor et trassig barn. Sånt hadde hendt før. Eller faren, eller begge to i fellesskap, også det hadde hendt før. Altså, druknet i en dam, tenkte han, nå vel, vi får vel se. Han blinket og kjørte ut på riksveien. Igjen kjente han en anelse svimmelhet,

men den forsvant ganske fort, til hans store lettelse. Han var i bilen, han måtte holde seg klar. Og alltid, når svimmelheten forsvant, ble han igjen ganske optimistisk med tanke på framtida. Og skjedde det mens han kjørte, vrente han ut til siden og stanset øyeblikkelig. Men nå hadde det brått gått over. Som om det bare var falsk alarm, og slett ingen ting å bry seg om, ja, måtte Gud gi at det bare var en bagatell.

– Kom deg nå endelig til lege, hadde datteren Ingrid sagt mang en gang, men især en dag da hun tok ham på fersk gjerning. Plutselig hadde han falt sammen ved kjøkkenbordet og mistet balansen. Men det er jo sikkert ingen ting han kan gjøre, svarte Sejer da, det er vel bare noe jeg skal slite med. Kanskje blodårene bak i nakken er fulle av forkalkninger. Blodet kommer seg ikke fram til hodet, det er visst vanlig hos eldre mennesker. Og du kan like det eller ei, jeg er en eldre mann. Herfra og ut kommer alt til å skje så langsomt.

– Pappa, sa hun da, en smule oppgitt. Du er jo bare femtifem, nå får du jammen gi deg! Snakk med Erik da vel, hvis du ikke vil gå til fastlegen din.

– Men Erik er jo akuttmedisiner, protesterte han. Han har vel ikke greie på svimmelhet.

– Nei, nå er du så usaklig at jeg ikke gidder å snakke med deg mer, sa hun, som alltid med en liten latter. Og hver gang han hørte den latteren ble han varm om hjertet. Men nå, altså, dette døde barnet. Funnet i den vesle dammen de kalte for Damtjern. Ikke trekk noen raske slutninger, tenkte han, vær åpen og klar og ettertenksom. Det er viktig at alt blir riktig, at alt blir rettferdig. For det var dette som drev ham gjennom dagene i hans arbeid som overbetjent i Søndre distrikt, det hadde fulgt ham helt siden han var en liten gutt i

Gamle Møllevej. Et sterkt og brennende ønske om sannhet og rettferdighet.

Tre biler var kommet før ham.

Skarre, teknikere og ambulanse. Folkene sto og lente seg mot bilene, det var ingen ting mer de kunne gjøre, og guttebarnet som hadde druknet i Damtjern lå på en presenning. Sejer kikket ned på gutten. En naken og glatt liten kropp med tydelige årer. Må ikke bli svimmel nå, tenkte han, ikke for noen pris, ikke med tilskuere.

Gutten var både velfødd og velskapt, og så vidt han kunne se var det ingen lyter. Årene tegnet seg tydelig i tinningen, et fint, blågrønt nett. Øynene var blasse og brystne, men han kunne se at de var blå, jo, barnet var så absolutt i godt hold. Hvis det hadde lidd noen form for overlast, kunne man slett ikke se det.

– Mora har forklart at hun gikk rett i sjokk, sa Jacob Skarre. Hun var opptatt med noe inne på badet, og kom ut igjen i kjøkkenet da hun så at han plutselig var vekk. Deretter løp hun ut på gårdsplassen og ned til dammen, og da ante hun det verste. Hun fant ham inne ved brygga. Kastet seg uti og fikk ham opp på land, han lå på én meters dyp. Og hun prøvde seg på gjenopplivning, men hun fikk det ikke til. Vel. Dette er den foreløpige forklaringen, vi får vel se om den holder.

– Ingen synlige traumer, sa Sejer, ingen sår eller blåmerker, han er hel og fin.

Han kontrollerte armbandsuret, klokka var halv tre. Onsdag den tiende august, vakkert vær, vindstille og ganske varmt. Sommeren hadde vært lang og het, nesten uten regn, og gresset rundt dammen var gult og tørt som høy. Og

nå, denne vesle kroppen med ørsmå hender og runde kinn, bleke, blålige og kjølige som glatt marmor.

– Skal du ringe Snorrason?

– Ja, svarte Sejer, vi kjører ham rett til instituttet. Og noen svar får vi nok ganske fort. Hvis han levde da han falt i dammen vil det være vann i lungene. Vi får vel begynne der.

– Et sørgelig syn, sa Skarre, og nikket mot den vesle kroppen.

– Jo, sa Sejer, og samtykket. Et virkelig sørgelig syn. Dessuten er jeg svimmel igjen, tenkte han, og hev etter pusten. Han satt på huk ved det døde barnet, og nå kviet han seg for å reise seg i frykt for å bli avslørt. At det skulle komme for en dag, at han, overbetjenten, én meter og nittiseks på strøpelesten, ikke lenger var helt på høyden, men i sterkt forfall. At alderen hadde innhentet ham, eller noe annet og mye verre. Derfor ble han sittende og vente til anfallet var over.

– Bor de i det hvite huset? spurte han, og pekte mot den gamle bygningen med røde karmar.

– Ja, svarte Skarre, og de er veldig unge. Faktisk bare nitten og tjue, så de er tidlig ute. Du. Er det ikke noe spesielt med ham, jeg mener, med utseendet hans?

Sejer studerte det vesle ansiktet med bleke kinn. Jo, han hadde et slags særpreg, noe som virket kjent.

– Downs syndrom, sa han bestemt. Jeg vedder. Se på øynene hans, det er der man ser det. Og i hendene, på den linja du vet, den tverrgående folden. Han løftet barnets hånd for å vise. Og hånda var kald og glatt og helt uten liv.

– Men han er ganske sikkert gammel nok til å kunne gå, la han til. Ellers kan han jo også ha krabbet, fra huset og ned til brygga.

Skarre vandret noen skritt i det tørre gresset. Kroppen hans var nett og rask, liksom alltid på hugget, uniforms-skjorta var ren og nystrøket og skoene var blanke. I tillegg til alle disse fortreffelighetene trodde han på Gud. Jacob Skarre hadde hengitt seg til dette mysteriet som de kalte tro.

– Jeg lurer på hvorfor han er naken, sa Sejer. Det betyr vel noe det også, men det er jo så varmt. Spedbarn svetter bare gjennom hodet. Og kanskje han er avkledd på grunn av heten.

– Det er selvfølgelig fullt mulig at han har gått ned til dammen for egen maskin, mente Skarre, det er jo ikke rare avstanden. Og de aller fleste unger har lært seg å gå omkring ett års alder. Apropos det å kunne gå. Jeg lærte ikke å gå før jeg var atten måneder. Foreldrene mine sov ikke om natta, de trodde jeg var funksjonshemmet.

– Hvem skulle ha trodd det, sa Sejer, du er jo så kvikk. Og så, henvendt til teknikerne:

– Kjør ham inn til Snorrason og si at jeg venter.

Han gikk noen skritt i gresset. Stirret oppover mot det hvite huset med mørke vinduer. Et huskestativ skinte rødt, og han la merke til en liten sandkasse med noen fargerike leker. Tre gamle sykler sto lent opp mot veggen. Langs husets fasade, et blomsterbed som ikke var blitt luket. En blå Golf sto parkert ved siden av huskestativet.

– Hvis de bare er nitten og tjue, sa han, da har de ikke andre barn.

– Det stemmer, sa Jacob Skarre, de har bare denne ene, det er ikke til å holde ut.